

Thomas Poole
REASON OF STATE: Law, Prerogative and Empire
Cambridge University Press, 2015., pp. 301

Glavna tema knjige „Reason of State: Law, Prerogative and Empire“ jest povijesni razvoj kroz posljednjih nekoliko stoljeća koncepta državnog razloga (*eng. reason of state, franc. raison d'État*). Autor, **Thomas Poole**, profesor prava na London School of Economics and Political Science, Velika Britanija, izlaže povijesni razvoj ove ideje najvećim dijelom na području Ujedinjenog Kraljevstva od njenih početaka koji sežu u 17. st. pa sve do 20. st., pri tome referirajući se na radove najznačajnijih teoretičara pravne i političke misli iz tog vremenskog razdoblja. Nadalje, navodi kako je rezultanta svih ovih rasprava i stajališta, koji se nekad preklapaju, nekada rade u simbiozi, a nekada i oponiraju jedni drugima, ono što danas predstavlja dio ustavne osnove uređenja britanske države. Knjiga sadrži ukupno 302 stranice i izašla je 2015. godine u izdanju Cambridge University Pressa.

Na početku knjige nalazi se „Sadržaj“ (str. ix), a potom slijedi „Zahvala autora“ (str. x-xi). Središnji dio knjige započinje uvodnim poglavljem 1. „The safety of the people: from prerogative to reason of state“ (str. 1-18), nakon kojega se nižu poglavlja u kojima je sadržana sama srž glavne teme knjige i to redom kako slijedi 2. „Prerogative in early-modern state theory“ (str. 19-60), 3. „Republican principles of state and empire“ (str. 61-99), 4. „Jealousy of trade: reason of state and commercial empire“ (str. 100-131), 5. „Reason of state in the first age of global imperialism“ (str. 132-167), 6. „Reason of state and the legislating empire“ (str. 168-209), 7. „War, law and the modern state“ (str. 210-244) i 8. „Rights, risk and reason of state“ (str. 245-291). Na samom kraju knjige nalazi se „Index pojmova“ (str. 292-302).

Iznijet ćemo u nekoliko rečenica najvažnije odrednice sadržane u naslovu koji je pred nama. Autor ovu raspravu o državnom razlogu, ali istovremeno i o britanskom ustavu, kako je i sam naziva, počinje izlaganjem razmišljanja koja su plod političkih teoretičara iz 17. st. Dakle, ovdje nalazimo same povijesne početke koncepta državnog razloga u Engleskoj. Tako u drugom i trećem poglavlju autor iznosi razmišljanja najprije monarhistički opredijeljenog T. Hobbesa, a potom i M. Nedhama, A. Sidneya i J. Harringtona koji su, pak, apologeti republikanskog državnog uređenja, te daje osvrt na njihov rad koji je vezan uz razvoj koncepta državnog razloga, posebno napominjući kako im je svima zajedničko, usprkos mnogim drugim razlikama, viđenje države kao arhitektonske strukture koja počiva na pravnim pravilima.

Potom prof. Poole u četvrtom poglavlju pozornost usmjerava na 18. st., razdoblje koje ima središnji značaj u ovoj knjizi, budući da se upravo tada dogodilo ono što možemo nazvati procesom konstitucionalizacije državne vlasti u Engleskoj, smatra autor, jer upravo tada počinje prevladavati shvaćanje o vladi koja je ograničena pravnim pravilima s jedne strane, a s druge strane subordinirana volji naroda i sama po sebi nije ništa drugo nego izvršitelj te volje. U ovom razdoblju daleko najvažniji i najutjecajniji jest rad D. Humea koji, uza sve ostalo, pravilno percipira opasnost po novouspostavljeni ustavni poredak u obliku pojave sve tješnje povezanosti između politike i trgovine, posebice kada se radi o ekonomsko-trgovačkom natjecanju europskih sila na svjetskoj pozornici, što u to vrijeme sve više uzima maha jer se iskristaliziralo razmišljanje da ekonomsko-trgovački uspjeh neke države neposredno utječe i na političku i vojnu moć te države.

Utjecaj međunarodne trgovine na razvoj poimanja državnog razloga i njen utjecaj na unutrašnje-politički ustroj države dovodi nas do petog poglavlja i u njemu predstavljenih razmišljanja A. Smitha i E. Burkea o ovoj problematici. E. Burke jasno naznačuje kako na unutrašnju dimenziju ustava utječu vanjski čimbenici. Ovdje je naglasak na djelovanju Istočno-indijske kompanije, ali i o ratu s revolucionarnom Francuskom. Iduće, šesto po redu poglavlje donosi nastavak debate s ustavnim implikacijama koja se vodi o Britanskom Imperiju općenito, a i o Indiji posebno. Ovdje tako čitamo o razmišljanjima J. Milla, J. S. Milla te W. Bagehota kao i A. V. Diceyja.

Sedmo poglavlje posvećeno je ulozi državnog razloga 20. st., a posebno se ističu radovi trojice teoretičara: C. Schmitta, F. Hayeka i M. Oakeshotta, posebno zaokupljenih odnosom koji postoji između rata, prava i države. Zadnje poglavlje donosi gledišta suvremenih liberalnih teoretičara koji smatraju da koncept državnog razloga zbog njemu imanentnih opasnosti treba biti obuhvaćen širim pojmom „javnog razloga“ ili, možda bolje reći, javnog interesa. Ipak, prof. Poole se ne slaže s takvim konstatacijama te tvrdi kako ovaj koncept ima svoje mjesto, doduše u možda nešto izmijenjenom poimanju, u okvirima ustavnog poretka modernih država.

Na kraju nam ne preostaje ništa drugo nego preporučiti ovu knjigu svim čitateljima koji su zainteresirani za polje javnoga prava, posebice stoga što su u njoj iznesena razmišljanja mnogih uglednih autora koji su djelovali u protekla četiri stoljeća glede njihovog razumijevanja što bi koncept državnog razloga trebao sadržavati i kako bi trebao utjecati na formiranje državnog djelovanja, uz sagledavanje i svih ostalih čimbenika koji po naravi stvari utječu na politiku jedne države. Naravno, ovdje je naglasak na autorima koji su prije svega djelovali u okviru britanske pravno-političke misli i tradicije, ali zasigurno njihov autoritet uvelike premašuje okvire

nekadašnjeg Britanskog Imperija, a njihova su razmišljanja u većoj ili manjoj mjeri našla svoje mjesto i u mnogim drugim državama.

Vedran Zlatić, mag. iur.